

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ СТУДІЇ

Марія ШИМЧИШИН

©2002

ТВОРЧИСТЬ ЕЛІС УОЛКЕР У КОНТЕКСТІ
АФРО-АМЕРИКАНСЬКОГО ФЕМІНІСТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Афро-американський феміністичний дискурс налічує сьогодні чимало представниць, і причину цього можна визначити словами К. Мілет, яка наприкінці 60-х писала: “Що вже говорити про небілу жінку, яку коли й зображають в літературі, то хіба як взірць справжньої жіночої покірливості, який треба наслідувати тим жінкам, що виховані гірше” [1, 73]. З того часу ситуація змінилася. Довготривале подвійне пригнічення чорношкірих жінок, негритянські протести, рух за громадянські права спричинили та прискорили розвиток афро-американського фемінізму. Сьогодні проблеми “зовнішньої” дискримінації не такі вже актуальні, оскільки після більш як столітньої боротьби за права жінки одержали атрибути свободи, але латентні, приховані форми пригнічення властиві й нинішньому суспільству. Тому сучасні письменниці-феміністки фокусують свою увагу на внутрішньому світі жінки. Проте чорні жінки все ще мають гіркий досвід життя у соціумі, котрий зневажає їх, тому афро-американський фемінізм передбачає багато проблем, властивих лише йому: боротьба проти патріархальності суспільства білих людей, проти расизму з боку білих жінок, проти сексизму з боку чорних чоловіків. Саме це провідні теми їхніх творів, а ідеологічна основа - афроцентричні та феміністичні переконання. Серед відомих представників афро-американського дискурсу – Еліс Уолкер¹. Уся творчість письменниці це - протест подвійно дискримінованої людини (як чорношкірої, і як жінки), її перебільшене почуття вини та справедливості – результат постійного пере-живання комплексу неповноцінності, посилює його ще і фізична вада (у віці восьми років їй один з братів поранив око). Авторка, як і її героїні, надто болісно сприймає жорстокий реалізм соціуму. Значна кількість творів письменниці автобіографічна, вона часто повертається до моментів дитинства, де одержала найбільше психічних травм, і шляхом повторного переживання, переосмислення, самоаналізу в художньому дискурсі опрацьовує їх. Саме тому, на мою думку, у її творчості глибоко аналізується внутрішній світ чорношкірої жінки, що є шляхом власного самоаналізу, а звідси і зцілення. Кожна героїня протестує проти будь-якої дискримінації, але не наважується зробити якісь реальні кроки, це зумовлює і

¹ Народилася в 1944 році в Ітонтауні, штат Джорджія у сім'ї фермерів. Навчалася в Спелман Коледжі для чорних жінок, а пізніше - в Нью-Йорку. Еліс Уолкер працює в багатьох навчальних закладах США, вона також активна учасниця руху за права. У 1983 році одержала премію Пуліцера за твір “Багряний колір” (“The Color Purple”), серед інших творів авторки варто назвати: “In Love and Trouble: Stories of BlackWomen”, “The Temple of My Familiar”, “By the Light of My Father’s Smile”, “To hell With Dying”. Вона також добре відома як літературний критик, есеїст.

З ІСТОРІЇ СПРИЙНЯТТЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ...

характер оповіді Еліс Уолкер - внутрішні монологи, пройняті критикою патріархальності, канонічності суспільної думки, і де часто вкраплені памфлетні сентенції, як наслідок активної громадської діяльності письменниці. Показовий у цьому плані твір “Am I Blue”[4], де авторка виступає проти пригнічення негрів, жінок, тварин, причиною поневолення яких є установка: “that animals actually want to be used and abused by us, as small children “love” to be frightened, or women “love” to be mutilated and raped. ... “Women can’t think”, and “niggers can’t faint””[4, P.420]. Е. Уолкер проводить аналогію між однаковим становищем в суспільстві жінок, негрів, тварин. Об’єктом її уваги та аналізу є кінь *Blue*, спочатку одинока істота (“Blue was lonely. Blue was horribly lonely and bored”), якій співчуває авторка, але характер її співчуття егоїстично-настроєвий. Адже сама на цей час вона в селі разом зі своїм коханцем і підсвідомо відчувається винуватою, бо, як зазначає представниця психоаналітичної школи у фемінізмі Дороти Діннерстейн (Dorothy Dinnerstein), жінка, одержуючи сексуальне задоволення, відчувається винуватою, бо заміщує маму, як об’єкт любові, чоловіком. Це пригнічене почуття вини виливається у жаль до одинокої істоти, на яку, можливо, авторка дивилася б іншими очима, якби б приїхала на відпочинок від суєти міста, щоб усамітнитися.

У короткому оповіданні “Beauty: When the Other Dancer Is the Self” [2] дуже скрупульозно Еліс Уолкер аналізує власний досвід і дитячі переживання, починаючи з віку двох з половиною років до середини життя. Ретроспективно авторка переживає та аналізує важливі моменти свого життя, особливо дитинство, коли вона була гарненькою дівчинкою впевненою в своїй красі: “Take me, Daddy,” I say with assurance; “I’m the prettiest!” [2, P.500]. Але одного разу, один з братів поранив їй око, вистреливши з іграшкової рушниці. Травма була для неї не тільки фізичною, але психічною. Хлопець понівечив красу, котрою всі так захоплювалися, а передусім сама авторка. Через скалічене око вона роками не піднімала голови, не спілкувалася з людьми, не жила повноцінним життям. Одне питання турбувало її: “But it is really how I look that bothers me most” [2, P.502]. Переживання описані в творі властиві кожній жінці. Реально стикаючись з соціумом, вже з самого дитинства їй доводиться відчувати *інше* ставлення до себе, суспільні звичаї змушують її виявляти пасивність: з рангу самодостатньої царівни вона потрапляє у ранг індіанця, в якого ціляться хлопчачі під час своїх забав з рушницею, а їй зась, вона – дівчинка. (“Because I am a girl, I do not get a gun... I try to keep up with my bow and arrows” [2, P. 501]).

Питання становища жінки в якій все немов би гаразд піднімається у творі “Roselily,” що написаний у формі внутрішнього монологу чорношкірої нареченої, який переривається формальною промовою священника. Роузлілі презентує чорних жінок 60-х років, коли теоретично вони здобули рівні права з іншими американцями. Головна героїня нібито незалежна жінка свого часу, проте виховуючи сама чотирьох дітей, працюючи днями на швейній фабриці вона далека від незалежності. Хоч чорні вже більше не раби на плантаціях, вони – невільники на заводах. Роузлілі постійно у пошуках власної свободи, символом цього виступають машини, що постійно рухаються. Вирішуючи цю екзистенційну проблему, героїня відчуває внутрішнє протиріччя, роздвоєність. “She wonders what it will be like. Not to have to go to job. Not to work in a sewing plant. Not to worry about learning to sew straight seams in workingmen’s overalls, jeans, and dress pants”[4, P.123]. У розпачі, у невизначеності жінка кидається до останньої небажаної вимушеної опори у житті – чоловіка. Користуючись її слабкістю перед життєвими обставинами, коли вона у стані жертви, він перемагає її морально, показує їй жалюгідність. “His love of her makes her completely conscious of how unloved she was before”[4, P.123]. Але чи потрібна Роузлілі любов, що не дає їй сили, навпаки – суму та песимізму? Чоловік запевняє героїню, що дасть їй свободу. Але його уявлення про жіноче бажання бути вільною далеке від істини. Власні почуття Роузлілі дуже амбівалентні: вона хоче бути вільна і хоче бути в шлюбі. Роздвоєність її внутрішнього

стану між власною свободою та прагненням “бути в рамці”, бути як всі, бути заміжною жінкою доводить її до розпачу. Ще момент і вона б уткнула геть, але “...her husband’s hand is like the clasp of an iron gate”. Наприкінці героїня відчувається переможеною, розчавленою.

Роузлілі уособлює жінок, котрі не здатні піти проти законів фалократичного соціуму [4, 124]. Приглумлюючи власне бажання свободи, вони змушені просити опори у чоловіків, котрі ж і довели їх до цього своєю мораллю. З рабства зовнішнього Роузлілі потрапляє у внутрішнє. Все оповідання насичене настроєм латентної дискримінації: головна героїня вимушена покинути Міссісіпі, бо воно не подобається її майбутньому чоловікові, брати шлюб перед віттарем, прийняти мусульманство, їхати у далеке Чикаго, на яке покладає надії, але усвідомлює, що знає про нього мало: “...all she knows about the place is Lincoln, the president” [4, 124]. Проблема внутрішньої свободи залишається невирішеною для Роузлілі, котра є уособленням багатьох жінок сучасного суспільства незалежно від кольору шкіри.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мілет К. Сексуальна політика. – К., 1998. – 619 с.
2. Walker A. Beauty: When the Other Dancer Is the Self// The Macmillan Reader. – Third Ed. – New York, 1993. – P.499 – 509.
3. Walker A. Roselily// Muller Gh., Williams J. A. Introduction to Literature. – New York, 1995. – P. 121- 124.
4. Walker A. Am I Blue? // 75 Readings Plus: An Anthology. – USA, 1996. – P. 417- 421.